

BEZPIECZEŃSTWO PRACY KOBIEC W ZAKŁADACH PRZEMYSŁOWYCH

Krzysztof NOWACKI, Teresa LIS, Karolina ŁAKOMY, Tomasz MAŁYSA

Streszczenie: W artykule, w oparciu o istniejący stan prawny, przedstawiono wymagania stawiane bezpiecznej organizacji pracy kobiet. Ponadto zawarto w nim podstawowe informacje o wypadkach przy pracy i wskaźnikach wypadkowości.

Część analityczna dotyczy porównania bezpieczeństwa pracy kobiet, wyrażanego liczbą poszkodowanych w wypadkach przy pracy w ujęciu całej gospodarki narodowej oraz sekcji przetwórstwo przemysłowe.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo pracy kobiet, wypadki przy pracy, wskaźniki wypadkowości

1. Wprowadzenie

Problematyka wypadków przy pracy odgrywa ważną rolę w funkcjonowaniu przedsiębiorstw przemysłowych. Pracodawcy zobowiązani przepisami prawnymi zostali do zapewnienia pracownikom bezpiecznych, higienicznych warunków pracy, a co za tym idzie eliminowania zagrożeń, generujących wypadki przy pracy. Zdarzenia te stają się źródłem strat dla przedsiębiorstwa, jego kontrahentów, ale przede wszystkim samego pracownika.

Tematyka wypadków przy pracy stanowi także ważną kwestię, jeżeli chodzi o politykę Unii Europejskiej. Ustawodawca unijny nakłada na pracodawców szereg obowiązków związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa pracy. Pracodawcy zobowiązani zostali do ograniczania ryzyka, zapobiegania zagrożeniom u źródła jak i oceny zagrożeń, których nie da się uniknąć. Państwa członkowskie zobowiązane zostały do wdrażania treści dyrektyw, a tym samym przestrzegania zapisów w nich zawartych.

2. Uregulowania prawne z zakresie ochrony pracy kobiet

Ustawodawca, w Kodeks Pracy [1] i w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w celu szczególnej ochrony zdrowia kobiet [2], określił szereg prac wzbronionych kobietom. Wybrane zasady organizacji pracy kobiet przedstawiono poniżej.

W rozporządzeniu określono normatywy dotyczące pracy związanej z wysiłkiem fizycznym i transportem ciężarów oraz wymuszoną pozycją ciała. Ww. normatywy zabraniają wykonywania pracy, gdy:

- wszystkie prace, przy których najwyższe wartości obciążenia pracą fizyczną, mierzone wydatkiem energetycznym netto na wykonywanie pracy, przekraczają 5000 kJ na zmianę roboczą, a przy dorywczej - 20 kJ/min;
- masa podnoszonych i przenoszonych ręcznie ciężarów przekracza 12 kg - przy pracy stałej bądź 20 kg - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej);

- ręczna obsługa elementów urządzeń (dźwigni, korb, kół sterowniczych itp.), przy której wymagane jest użycie siły przekracza 50 N - przy pracy stałej bądź 100 N - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej);
- nożna obsługa elementów urządzeń (pedałów, przycisków itp.) wymaga użycia siły przekraczającej 120 N - przy pracy stałej bądź 200 N - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej);
- masa ręcznie przenoszonych pod górę - po pochylniach, schodach itp., których maksymalny kąt nachylenia przekracza 300 stopni, a wysokość 5 m – ciężarów przekracza 8 kg - przy pracy stałej bądź 15 kg - przy pracy dorywczej (do 4 razy na godzinę w czasie zmiany roboczej);
- masa przewożonych ciężarów przekracza 50 kg - przy przewożeniu na taczkach jednokołowych, 80 kg przy przewożeniu na wózkach 2, 3, 4 – kołowych bądź 300 kg - przy przewożeniu na wózkach po szynach. Podane dopuszczalne masy ciężarów obejmują również masę urządzenia transportowego i dotyczą przewożenia ciężarów po powierzchni równej, twardej i gładkiej o pochyleniu nie przekraczającym 2 % (1% w przypadku 300 kg). W przypadku przewożenia ciężarów po powierzchni nierównej, masa ciężarów nie może przekraczać 60% wielkości podanych powyżej;
- wydatek energetyczny na pracę wykonywaną przez kobiety w ciąży i w okresie karmienia przekracza 2900 kJ na zmianę roboczą, występują prace w pozycji wymuszonej lub prace w pozycji stojącej łącznie ponad 3 godz. w czasie zmiany roboczej.

Kobietom w ciąży i w okresie karmienia ustawodawca wzbronił wykonywania prac w mikroklimacie zimnym, gorącym i zmiennym, gdy:

- wskaźnik PMV (przewidywana ocena średnia), określanej zgodnie z Polską Normą, jest większy od 1,5 lub mniejszy od -1,5;
- w środowisku występują nagle zmiany temperatury powietrza w zakresie przekraczającym 15° C.

Prace wzbronione kobietom w hałasie i drganiach, to:

- prace w środowisku, w którym wartości ważone przyspieszenia drgań oddziałujących na organizm człowieka przez kończyny górne, mierzone zgodnie z Polskimi Normami, dla drgań o różnej wartości współczynnika szczytu k dla składowych drgań X, Y, Z, przy ciągłym 8 - godzinnym oddziaływaniu na organizm, przekraczają wartości 0,26 m/s² dla k ≤2, 0,6 m/s² dla k >2 i k ≤ 3 oraz 0,93 m/s² dla k >3;
- prace w środowisku, w którym wartości ważone przyspieszenia drgań o ogólnym oddziaływaniu na organizm człowieka, mierzone zgodnie z Polskimi Normami, dla drgań o różnej wartości współczynnika szczytu k składowych drgań poziomych X, Y, przy ciągłym 8-godzinnym oddziaływaniu na organizm, przekraczają wartości 0,1 m/s² dla k ≤2, 0,15 m/s² dla k >2 i k ≤ 3 oraz 0,3 m/s² dla k >3;
- prace w środowisku, w którym wartości ważone przyspieszenia drgań o ogólnym oddziaływaniu na organizm człowieka, mierzone zgodnie z Polskimi Normami, dla drgań o różnej wartości współczynnika szczytu k składowych drgań pionowych Z, przy ciągłym 8-godzinnym oddziaływaniu na organizm, przekraczają wartości 0,13 m/s² dla k ≤2, 0,2 m/s² dla k >2 i k ≤ 3 oraz 0,4 m/s² dla k >3.

W przypadku kobiet w ciąży:

- prace w środowisku, w którym poziom ekspozycji na hałas, odniesiony do 8 - godzinnego dnia pracy, mierzony zgodnie z Polskimi Normami, przekracza wartość 65 dB;
- prace w środowisku, w którym poziom ciśnienia akustycznego hałasu infradźwiękowego, mierzony zgodnie z Polskimi Normami, w zależności od częstotliwości środkowej pasm oktawowych przekracza (dla 8 - godzinnej ekspozycji na hałas) 80 lub 85 dB;
- prace w środowisku, w którym poziom ciśnienia akustycznego hałasu ultradźwiękowego, mierzony zgodnie z Polskimi Normami, w zależności od częstotliwości środkowej pasm tercjowych przekracza (dla 8 - godzinnej ekspozycji na hałas) od 77 do 107 dB;
- prace w środowisku, w którym wartości ważone przyspieszenia drgań oddziałujących na organizm człowieka przez kończyny górne przekraczają wartości określonych w normatywach - powyżej 4 godzin na dobę;
- każda praca w warunkach narażenia na drgania o ogólnym oddziaływaniu na organizm człowieka.

Zgodnie z zapisami rozporządzenia wzbronionymi kobietom są prace narażające na działanie pól elektromagnetycznych, promieniowania jonizującego i nadfioletowego oraz prace przy monitorach ekranowych, w przypadku:

- kobiet w ciąży:
 - prace w zasięgu pól elektromagnetycznych o natężeniach przekraczających wartości dla strefy bezpiecznej;
 - prace w środowisku, w którym występuje przekroczenie 1/4 wartości najwyższych dopuszczalnych natężeń promieniowania nadfioletowego, określonych w przepisach w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy;
 - prace w warunkach narażenia na promieniowanie jonizujące;
 - prace przy obsłudze monitorów ekranowych powyżej 4 godzin na dobę.
- kobiet w okresie karmienia - prace przy otwartych źródłach promieniowania jonizującego.

Ustawodawca wzbronił kobietom prace pod ziemią, poniżej poziomu gruntu i na wysokości, w przypadku:

- prac pod ziemią we wszystkich kopalniach, z wyjątkiem pracy:
 - na stanowiskach kierowniczych, nie wymagającej stałego przebywania pod ziemią i wykonywania pracy fizycznej;
 - w służbie zdrowia;
 - w okresie studiów, w ramach szkolenia zawodowego;
 - wykonywanej dorywczo i nie wymagającej pracy fizycznej.
- kobiet w ciąży:
 - prac na wysokości - poza stałymi galeriami, pomostami, podestami i innymi stałymi podwyższeniami, posiadającymi pełne zabezpieczenie przed upadkiem (bez potrzeb stosowania środków ochrony indywidualnej przed upadkiem), oraz wchodzenia i schodzenia po drabinach i klamrach;
 - prac w wykopach oraz w zbiornikach otwartych.

Kobietom w ciąży i w okresie karmienia, ze względu na powodujące szczególne obciążenie psychiczne, wzbronione są prace:

- w wymuszonym rytmie pracy (np. na taśmie);
- wewnątrz zbiorników i kanałów;
- stwarzające ryzyko ciężkiego urazu fizycznego lub psychicznego, np. gaszenie pożarów, udział w akcjach ratownictwa chemicznego, usuwanie skutków awarii, prace z materiałami wybuchowymi, prace przy uboju zwierząt hodowlanych oraz obsłudze rozplodników.

Ponadto kobietom w ciąży o okresie karmienia nie wolno wykonywać prac:

- nurków oraz wszystkie prace w warunkach podwyższonego lub obniżonego ciśnienia;
- stwarzających ryzyko zakażenia: wirusem zapalenia wątroby typu B, wirusem ospy wietrznej i półpaśca, wirusem różyczki, wirusem HIV, wirusem cytomegalii, pałeczką listeriozy, tykoplazmozą;
- przy obsłudze zwierząt dotkniętych chorobami zakaźnymi i inwazyjnymi;
- w narażeniu na działanie czynników rakotwórczych i o prawdopodobnym działaniu rakotwórczym, określonych w odrębnych przepisach;
- w narażeniu na wymienione w rozporządzeniu substancje chemiczne niezależnie od ich stężenia w środowisku pracy;
- w narażeniu na działanie rozpuszczalników organicznych, jeżeli ich stężenia w środowisku pracy przekraczają wartości 1/3 najwyższych dopuszczalnych stężeń (NDS).

3. Wypadki przy pracy

Wypadek przy pracy jest zdarzeniem nagłym, mającym związek z pracą, spowodowanym czynnikiem zewnętrznym, w skutek, którego następuje uraz lub śmierć poszkodowanego. Wypadki można sklasyfikować wykorzystując różne wskaźniki, gdyż mogą mieć miejsce w rozmaitych sytuacjach, miejscach, przy wykonywaniu czynności, mogą dotyczyć grup lub poszczególnych jednostek ludzi. Dlatego też wypadki przy pracy można podzielić wg 2 głównych kategorii :

1. ze względu na ciężkość wypadku:
 - śmiertelne – śmierć pracownika występująca w czasie nie dłuższym niż 6 miesięcy od dnia wypadku;
 - ciężkie - ciężkie uszkodzenia ciała naruszające podstawowe funkcje organizmu, choroby nieuleczalne lub zagrażające życiu, trwała choroba psychiczna, zeszpecenie lub zniekształcenie ciała, całkowita lub częściowa niezdolność do pracy;
 - inne.
2. ze względu na liczbę uczestników:
 - zbiorowe – w których uczestniczą więcej niż jedna osoba;
 - indywidualne.

Wypadki przy pracy oprócz takich cech jak nagłość zdarzenia, wystąpienie zewnętrznej przyczyny, uraz lub śmierci poszkodowanego charakteryzują się również związkiem z wykonywaną pracą. Skutki wypadku nie zawsze pojawiają się zaraz po zajściu zdarzenia, dlatego też nagłość zdarzenia rozumiana jest jako czas nie przekraczający zmiany roboczej. W ten czas wliczone są również nadgodziny bezpośrednio po dniówce. Przykładem

nagłości wypadku może być udar cieplny występujący po pracy w wysokich temperaturach, lub wypadnięcie dysku po przenoszeniu ciężkich elementów w trakcie całej zmiany roboczej. Wypadek przy pracy ma miejsce, gdy występuje, choć jeden czynnik zewnętrzny, w szczególności:

- inni pracownicy;
- maszyny i urządzenia;
- siły przyrody;
- temperatura;
- substancje chemiczne;
- nadmierny wysiłek fizyczny;
- energia elektryczna itp.

Aby zakwalifikować zdarzenie do wypadków przy pracy pracownik musi wykonywać działania wynikające ze stosunku pracy. Do takich działań można zaliczyć:

- wykonywanie zwykłych czynności lub poleceń przełożonego;
- wykonywanie czynności na rzecz pracodawcy bez polecenia (np. gaszenie pożaru);
- przemieszczanie się pomiędzy siedzibą pracodawcy, a miejscem wykonania obowiązku wynikających z stosunku pracy.

Zgodnie z art. 3 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych [3] za wypadek traktowany na równi z wypadkiem przy pracy uważa się wypadek, któremu pracownik uległ:

- w czasie podróży służbowej w okolicznościach, chyba, że wypadek został spowodowany postępowaniem pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań;
- podczas szkolenia w zakresie powszechnej samoobrony;
- przy wykonywaniu zadań zleconych przez działające u pracodawcy organizacje związkowe.

Zgodnie z ustawą z dnia 30 października 2002 r. [3] do wypadków zaistniałych w szczególnych okolicznościach zaliczamy wypadki:

- w trakcie ratowania innych osób w czasie zagrożenia ich życia;
- przy chronieniu własności od grożącej jej szkody;
- podczas ścigania osoby podejrzanej o przestępstwo;
- podczas bezpośredniej ochrony przed klęskami żywiołowymi.

4. Wskaźniki wypadkowości

Najprostszym wskaźnikiem wypadkowości jest liczba wypadków lub poszkodowanych w wypadkach, które miały miejsce w określonym przedziale czasu. Nie zawsze sama liczba wypadków w pełni odzwierciedla stan bezpieczeństwa w badanym obszarze. Aby porównać poziom wypadków z różnych zakładach pracy należy wziąć pod uwagę wiele czynników mających wpływ na poziom wypadkowości tj. czas pracy, liczba pracowników, liczba dni absencji pracowników itp., dlatego w zależności od tego, jaki czynnik obserwujemy stosuje się:

- wskaźniki częstości wypadków,
- wskaźnik ciężkości wypadków.

Wskaźnik częstości wypadków bazuje na liczbie zatrudnionych pracowników. Wskaźnik ten przeważnie odnosi się do 1000 pracowników, ale można również spotkać

wskaźnik dla 100 000 pracowników. Najczęściej stosowany jest dla zakładów, które zatrudniają bardzo dużą liczbę pracowników, lub, gdy w badanym obszarze jest duża liczba uczestników. Gdy wskaźnik częstości nie odzwierciedla jednoznacznie stanu bezpieczeństwa, jeśli np. pomiędzy analizowanymi jednostkami występuje podobny stan zatrudnienia, lecz inny wymiar godzin pracy, do analizy można zastosować wskaźnik częstości bazujący na przepracowanych roboczogodzinach. Inny wskaźnik częstości pomagający w określeniu stanu bezpieczeństwa w analizowanych jednostkach wykorzystuje wydajność produkcyjną. Przykładem może być hutnictwo i liczba wytworzonych ton stali w analizowanym czasie. Wskaźnik ciężkości wypadków opisuje skutki zdrowotne, a także ekonomiczne wypadków. Do analizy wypadkowości wykorzystuje się poziom absencji uszkodzonych w analizowanym czasie. Wskaźnik informuje jak poważne skutki miały wypadki w zakładzie. W trakcie analizowania wypadkowości na podstawie dni absencyjnych należy pominąć wypadki śmiertelne, dla których odrębnie wylicza się tzw. wskaźnik umieralności w wyniku wypadku przy pracy.

5. Bezpieczeństwo pracy kobiet w Polsce w latach 2006-2013

5.1. Sekcja Przetwórstwo Przemysłowe

Podział ogólnej zbiorowości jednostek organizacyjnych tworzących gospodarkę narodową (podmiotów społeczno-gospodarczych) według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) wprowadzono rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. obowiązującym od 1 stycznia 2008 r. [4].

Sekcja gospodarki narodowej, jaką jest *przetwórstwo przemysłowe*, stanowi działalność wytwórczą polegającą na fizycznym lub chemicznym przetwarzaniu w nowy wyrób surowców, materiałów lub półproduktów, które są wynikiem działalności rolnej, leśnej, rybołówstwa, górnictwa lub innej działalności wytwórczej. Z działalnością wytwórczą związane są również istotne zmiany, przeróbki, renowacje i przebudowy.

Jednostkami klasyfikowanymi w ramach tej Sekcji są zakłady przemysłowe, wytwórnie lub fabryki, które w swej działalności wykorzystują maszyny i urządzenia o napędzie mechanicznym, a także jednostki, które przetwarzają surowce i materiały w nowy wyrób ręcznie, w sposób chałupniczy lub jednostki wytwarzające i sprzedające wyroby w miejscu wytworzenia (np. piekarnie, zakłady krawieckie szyjące na zamówienie).

Jednostki wytwórcze mogą:

- wytwarzać wyroby z materiału własnego;
- zlecać podwykonawcy wytwarzanie wyrobów z materiałów własnych;
- posiadać prawa do wyrobu, a zlecać podwykonawcom całkowite wytwarzanie wyrobów z materiałów własnych lub powierzonych;
- wytwarzać wyroby jako podwykonawca.

Nowy wytworzony wyrób może być wyrobem finalnym, gotowym do użycia, lub półproduktem, który będzie wykorzystany jako surowiec w innej produkcji, przykładowo: wlewki stalowy jest surowcem przy produkcji blach, które następnie są surowcem w procesie tłoczenia gotowych elementów, mogących być produktem finalnym bądź elementem złożonej konstrukcji.

Produkcja uniwersalnych elementów i części do maszyn i urządzeń, takich jak: silniki, pompy, prądnice, elementy (komponenty) elektryczne, zawory, przekładnie zębate, łożyska sklasyfikowana jest w odpowiednich podklasach działalności wytwórczej, niezależnie od grupowań obejmujących maszyny i urządzenia, do których mogłyby zostać zastosowane.

Montaż wyrobów, z własnych lub zakupionych materiałów, traktowany jest jako działalność wytwórcza.

Sekcja *przetwórstwo przemysłowe* nie obejmuje przetwarzania odpadów na surowce wtórne, które jest sklasyfikowane w innych podklasach grupy *odzysk surowców*. Jednak, wytworzenie nowego produktu końcowego, gdy na wejściu procesu produkcyjnego wykorzystywane są odpady (np. produkcja srebra z odpadów taśmy filmowej) jest uważane za działalność wytwórczą (w przeciwieństwie do odzyskiwania surowców wtórnych) i mieści się w odpowiednich podklasach *przetwórstwa przemysłowego*.

Analizując zakres klasyfikacji działalności wytwórczej do Sekcji przetwórstwo przemysłowe, należy stwierdzić, że granice pomiędzy działalnością wytwórczą, a działalnościami występującymi w innych Sekcjach klasyfikacji są niekiedy niewystarczająco sprecyzowane. Działalności klasyfikowane w Sekcji C Przetwórstwo przemysłowe charakteryzują się przekształceniem surowców i materiałów w nowy wyrób. Określenie, który wyrób jest nowym wyrobem często jest określeniem subiektywnym. Przykładowo Sekcja ta nie obejmuje niektórych działalności, które, pomimo, że dotyczą procesów przetwórczych sklasyfikowane są w innych Sekcjach niniejszej klasyfikacji, np.:

- przygotowywania posiłków do bezpośredniego spożycia;
- pozyskiwania drewna;
- zbogacania produktów rolniczych;
- wzbogacania rud i pozostałych minerałów;
- wznoszenia konstrukcji i działalności wytwórczych prowadzonych na miejscu wznoszenia obiektu budowlanego;
- podziału wyrobów na mniejsze części, partie.

5.2. Wypadkowość w sektorze przetwórstwa przemysłowego

Badaniem statystycznym GUS objęte są wszystkie wypadki przy pracy, oraz wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy, niezależnie od tego czy na karcie wykazana została niezdolność do pracy, czy nie (z powodu np. hospitalizacji poszkodowanego, czy odmowy przyjęcia zwolnienia lekarskiego). Dane o wypadkach przy pracy charakteryzują osoby, które uległy wypadkom indywidualnym i zbiorowym.

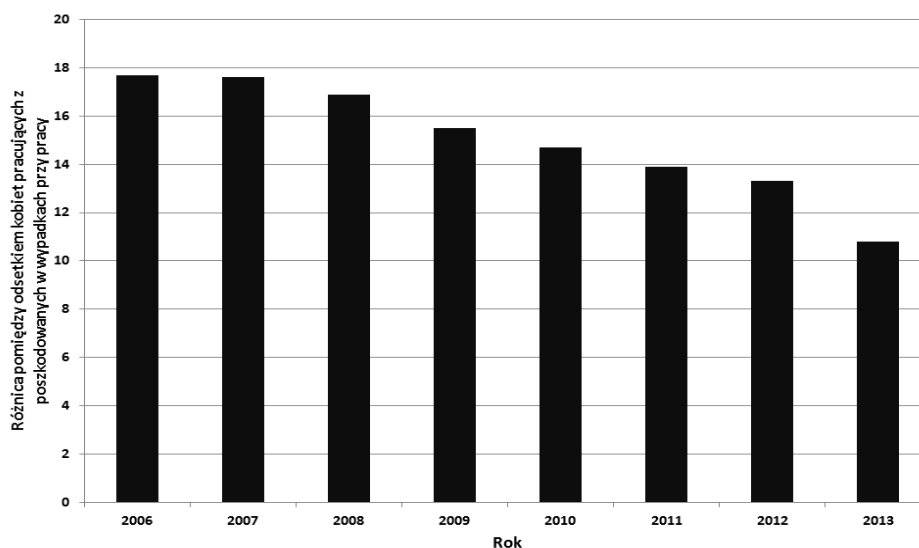
Pracujący są to osoby wykonujące pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Do pracujących, w badaniu wypadków przy pracy, zalicza się wszystkich pracujących bez względu na to, czy osoby te pracują również w innych jednostkach sprawozdawczych (bez osób pracujących na umowę-zlecenie), a mianowicie:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (tj. umowy o pracę, powołania, wyboru lub mianowania) łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo;
- pracodawców i pracujących na własny rachunek;
- agentów pracujących na podstawie umów agencyjnych i umów na warunkach zlecenia (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów);
- osoby wykonujące pracę nakładczą;
- członków spółdzielni produkcji rolniczej.

W 2013 roku zarejestrowano 88267 osób poszkodowanych w wypadkach przy pracy, w tym 32097 poszkodowanych kobiet, 277 osób poszkodowanych w wypadkach ze skutkiem śmiertelnym i 538 osób z ciężkimi obrażeniami ciała. W stosunku do roku poprzedniego liczby te zmniejszyły się i stanowiły odpowiednio: 97,0%, 79,1% i 85,8%. W 2013 roku udział kobiet w ogólnej liczbie osób poszkodowanych w wypadkach przy

pracy zwiększył się w stosunku do roku ubiegłego i wynosił 36,4% (33,4% w 2012 r.). Statystyki GUS wskazują, że w roku 2013 w gospodarce narodowej pracujących było 6718982 kobiet, co stanowiło 47,2% ogółu pracujących. W roku 2013, w odniesieniu do roku 2012, zarejestrowano nieznaczny wzrost pracujących kobiet o 99528 osób (46,7% ogółu pracujących). Porównując wzrost udziału procentowego poszkodowanych kobiet w wypadkach przy pracy do wzrostu ogółu pracujących można stwierdzić, że w roku 2013 różnica w odsetku poszkodowanych wynosiła 3%, natomiast w pracujących 0,6%. Niemniej analizując statystyki wypadkowe kobiet w ostatnich latach i porównując je do liczby pracujących w Polsce należy stwierdzić, że w latach 2006-2013 odsetek poszkodowanych kobiet był zawsze niższy od udziału procentowego pracujących kobiet. W analizowanym okresie największa różnica udziałem procentowym pracujących kobiet a kobiet poszkodowanych w wypadkach przy pracy wynosiła 17,7 w roku 2006, a najmniejsza 10,8 w roku 2013. Na podstawie przytoczonych wyników. Można stwierdzić, że kobiety znacznie rzadziej ulegają wypadkom przy pracy niż mężczyźni. Potwierdzają to również wskaźniki wypadkowości w roku 2013, 9,13 dla mężczyzn i 5,79 dla kobiet. Podobne różnice odnotowano w latach wcześniejszych [5-20].

Analizując dane statystyczne w latach 2006-2013, zauważono trwałą tendencję spadkową tej różnicy, co zilustrowano na rys. 1. Spadek ten nastąpił przy porównywalnym, w analizowanym okresie, odsetku pracujących kobiet (45-47%) w Polsce [5-20].

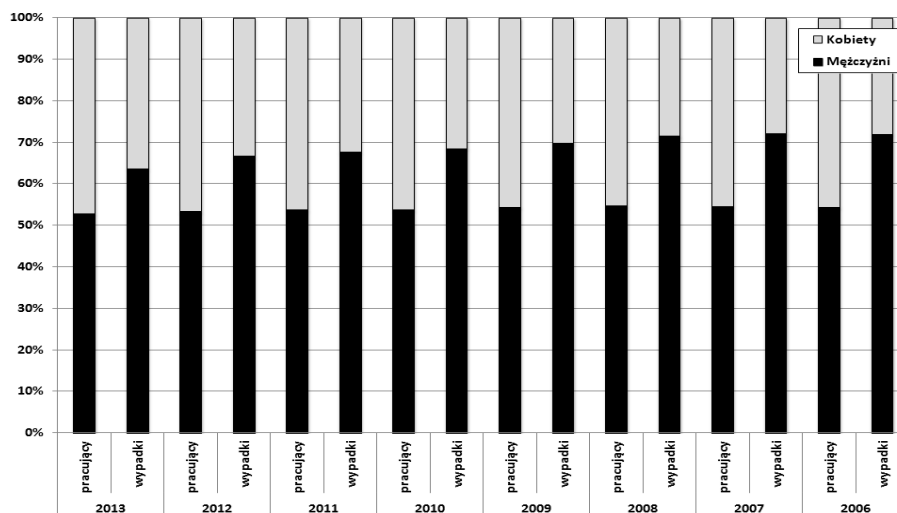

Rys. 1. Różnica pomiędzy odsetkiem zatrudnionych kobiet a odsetkiem kobiet poszkodowanych w wyniku wypadków przy pracy w Polsce w latach 2006-2013
opracowanie własne na podstawie [5-20]

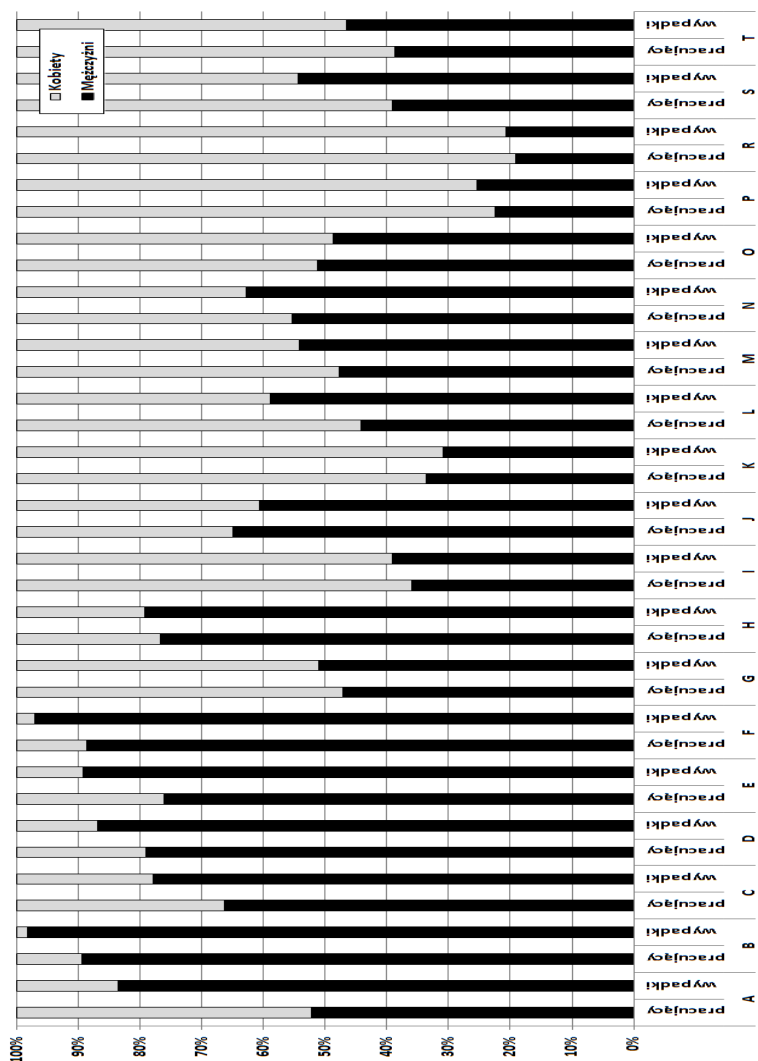
Porównując grupę poszkodowanych w roku 2013, stwierdzono, że wśród kobiet dominującą okazała się grupa w wieku 45–54 lata (29,2%), natomiast wśród mężczyzn najliczniejszą grupę, stanowiły osoby w wieku 25–34 lata (30,4% ogólnej liczby poszkodowanych mężczyzn). Wśród kobiet najczęściej poszkodowane w wypadkach przy pracy były osoby na stanowiskach: specjaliści do spraw zdrowia, specjaliści do spraw nauczania, sprzedawcy i pokrewni, robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce

drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni oraz pomoce domowe i sprzątaczkę. Wśród mężczyzn natomiast najliczniejszą grupę poszkodowanych stanowili: robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków); robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń; robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni; operatorzy maszyn i urządzeń wydobywczych i przetwórczych; kierowcy i operatorzy pojazdów; oraz robotnicy pomocniczy w górnictwie, przemyśle, budownictwie i transporcie. Powyższe zestawienie może uzasadniać wyższe wskaźniki wypadkowości wśród mężczyzn, gdyż to oni częściej (np. w budownictwie) lub w ogóle (np. w górnictwie) wykonują prace wiążące się ze znacznie większym ryzykiem wypadkowym [12, 20]. Porównując poszczególne sekcje gospodarki narodowej stwierdzono, że w roku 2013 jedynie w 3 na 19 sekcji odsetek poszkodowanych kobiet w wypadkach przy pracy jest większy od odsetka kobiet pracujących w tych sekcjach (rys. 2). Sytuacja taka miała miejsce w sekcjach: Informacja i komunikacja (J na rys. 2), Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K na rys. 2), Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (O na rys. 2). Różnice te wynosiły od 2,7 do 4,4%. W sumie w latach 2006-2013 zanotowano 15 taki przypadków w tych samych sekcjach gospodarki narodowej [5-20].

Produkcja przemysłowa, jak sklasyfikowano ją wg PKD [4], zawiera się głównie w sekcji C przetwórstwo przemysłowe. W sekcji tej, w roku 2013, jak przedstawiono na rys. 2 i 3, odsetek poszkodowanych kobiet w wyniku wypadków przy pracy był niższy niż odsetek kobiet pracujących w tym sektorze. Sytuacja taka, w latach 2006-2013 była powtarzalna, przy czym zaobserwowano stały wzrost odsetka poszkodowanych kobiet w wyniku wypadków przy pracy w sektorze przetwórstwo przemysłowe, z 17,5% w roku 2006 do 22,2 w roku 2013 (najwięcej w analizowanym okresie). Sytuacja taka jest tym bardziej niepokojąca, że w ww. okresie czasu nastąpił nieznaczny spadek udziału procentowego zatrudnionych kobiet w tym sektorze, z 34,6% w roku 2006 do 33,6% w roku 2013 [5-20].

Rys. 3. Udział procentowy pracujących i poszkodowanych w wypadkach przy pracy w Polsce w sektorze przetwórstwo przemysłowe w latach 2006-2013 (podział ze względu na płeć).

Rys. 2. Udział procentowy pracujących i poszkodowanych w wypadkach przy pracy w Polsce w roku 2013 (podział ze względu na płeć i sektory PKD): Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (A); Górnictwo i wydobywanie (B); Przetwórstwo przemysłowe (C); Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę (D); Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja (E); Budownictwo (F); Handel, naprawa pojazdów samochodowych (G); Transport i gospodarka magazynowa (H); Zakwaterowanie i gastronomia (I); Informacja i komunikacja (J); Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K); Obsługa rynku nieruchomości (L); Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (M); Administrowanie i działalność wspierająca (N); Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenia społeczne (O); Edukacja (P); Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (R); Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (S); Pozostała działalność usługowa (T). Opracowanie własne na podstawie [12,20]

6. Podsumowanie

Ustawodawca kładzie nacisk na ochronę zdrowia i życia kobiet w pracy m.in. poprzez rygorystyczne wymagania stawiane pracodawcom w obszarze organizacji bezpiecznej i higienicznej pracy. Aktualnie w Polsce, jak wskazują statystyki GUS, pracuje ponad 6.7 mln kobiet, co stanowi 47,2% ogółu zatrudnionych. W roku 2013 wypadkom przy pracy uległo ponad 32 tyś. kobiet, co stanowiło 36,4% ogółu poszkodowanych w tego typu zdarzeniach. O skuteczności podejmowanych działań, w zakresie ochrony zdrowia i życia kobiet świadczy również wskaźnik wypadkowości kobiet, który jest o ok. 40% niższy od wskaźnika dla mężczyzn.

Literatura

1. Ustawa Kodeks Pracy (Dz. U. 2014,1502 tj.).
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 września 1996 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych kobietom (Dz. U. 1996,114,545 wraz ze zm.).
3. Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. 2009,167,1322 tj.).
4. Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) (Dz. U. 2007,251,1885 ze zm.).
5. Pracujący w gospodarce narodowej w 2006r., GUS, Warszawa, 2007.
6. Pracujący w gospodarce narodowej w 2007r., GUS, Warszawa, 2008.
7. Pracujący w gospodarce narodowej w 2008r., GUS, Warszawa, 2009.
8. Pracujący w gospodarce narodowej w 2009r., GUS, Warszawa, 2010.
9. Pracujący w gospodarce narodowej w 2010r., GUS, Warszawa, 2011.
10. Pracujący w gospodarce narodowej w 2011r., GUS, Warszawa, 2012.
11. Pracujący w gospodarce narodowej w 2012r., GUS, Warszawa, 2013.
12. Pracujący w gospodarce narodowej w 2013r., GUS, Warszawa, 2014.
13. Wypadki przy pracy w 2006r, GUS, Warszawa, 2007.
14. Wypadki przy pracy w 2007r, GUS, Warszawa, 2008.
15. Wypadki przy pracy w 2008r, GUS, Warszawa, 2009.
16. Wypadki przy pracy w 2009r, GUS, Warszawa, 2010.
17. Wypadki przy pracy w 2010r, GUS, Warszawa, 2011.
18. Wypadki przy pracy w 2011r, GUS, Warszawa, 2012.
19. Wypadki przy pracy w 2012r, GUS, Warszawa, 2013.
20. Wypadki przy pracy w 2013r, GUS, Warszawa, 2014.

Prof. dr hab. inż. Teresa LIS
Dr hab. inż. Krzysztof NOWACKI
Mgr inż. Tomasz MAŁYSA
Inż. Karolina ŁAKOMY
Katedra Inżynierii Produkcji
Politechnika Śląska
40-019 Katowice, ul. Krasińskiego 8
tel.: 32 603 44 12
email: teresa.lis@polsl.pl
krzysztof.nowacki@polsl.pl
tomasz.malysa@polsl.pl